

alan *Hikâyetü Şu'be* ve *Amr b. Mürre* adlı bir risâlesi Zâhiriyye Kütüphanesi'nde (Mecmua, nr. 21, vr. 16-21) bulunmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Sa'd, *eṭ-Ṭabakât*, VI, 315; Halîfe b. Hayyât, *eṭ-Ṭabakât* (Zekkâr), I, 377; Buhârî, *eṭ-Târîhu'l-kebrî*, VI, 368-369; *el-Cerh ve't-ta'dîl*, VI, 257-258; Ebû Nuaym, *Hilye*, V, 94-100; Sa'fedî, *Nektû'l-himyân fî nûketi'l-umyân*, Kahire 1329, s. 221; Zehebî, *A'lâmü'n-nûbelâ*, V, 196-200; İbn Hacer, *Tehzîbü'l-Tehzîb*, VIII, 102-103; Sezgin, *GAS*, I, 175. M. YAŞAR KANDEMİR

AMR b. OSMAN el-MEKKÎ

(عمرو بن عثمان المكي)

Ebû Abdillâh Amr b. Os mân
b. Küreb el-Mekkî
(ö. 297/910)

“Üstâdü's-sûfiyye” unvanıyla tanınan
ilk devir sûfilerinden.

Aslen Yemenli olmakla birlikte daha çok Mekke'de oturduğundan el-Mekkî nisbesini aldı. Cüneyd-i Bağdâdî'nin sohbetinde bulundu. Devrin meşhur âbid*lerinden Ebû Abdullah Saîd en-Nibâcî'den geniş ölçüde faydalandı. Bağdat'ta vefat etti. Kaynaklarda vefat tarihinin 291 (904) olduğuna dair bir rivayet de zikredilmektedir.

Herevî, Amr b. Osman'ın usul ve hakikatler sahasında geniş bilgi sahibi olduğunu, semâa önem verdiğini, ince mânâlı sözler söylediğini, *sekr** halinden uzak kalmaya ve tasavvufî hayatını *sahv** haline dayandırmaya dikkat ettiğini söyler. İbn Haffî'in şeriatla hakikati birleştirdikleri için sûfilere örnek almalarını tavsiye ettiği mutasavvıflardan biri olan Amr b. Osman, Allah'ı tanıma konusunda daha çok selbî sıfatlar üzerinde durur. İnsan Allah'ı ne kadar yüce ve mükemmel olarak tahayyül ve tasavvur ederse etsin yine de Allah'ın tahayyül ve tasavvur edilen şeyden çok daha yüce ve çok daha mükemmel olduğunu, Allah'la ilgili en yüce ve en mükemmel tahayyül ve tasavvurların O olmadığını, O'ndan başka olduğunu söyler. Herevî, çağdaşı sûfilerle mektuplaşmasıyla tanınan Mekki'nin bazı sözlerinden dolayı suçlanıp Mekke'den kovulduğunu, bunun üzerine Cidde'ye gittiğini ve Cidde halkının kendisini kadı yaptığını haber verir.

Zühüd, “gönülde dünyaya yer vermemektir” şeklinde tarif eden Amr b. Osman el-Mekkî, Hallâc'ın üstadıdır. Ancak meşrepleri farklı olan bu iki sûfî birbirleriyle anlaşımadıklarından beraberlikleri fazla sürmemiştir. Amr b. Os-

man, bir gün Hallâc'ın bir şeyler yazdığını görünce ne yaptığını sormuş, o da Kur'an'a nazîre (muâraza) yazdığını söyleyince kendisini yanından kovmuş ve beddua etmişti. Bu bedduanın Hallâc'ın idam edilmesinin mânevî sebebi olduğu ileri sürülmektedir. Diğer bir rivayete göre, Mekki'nin *Gencnâme* adlı gizli bilgiler ihtiva eden bir risâlesi vardı. *Gencnâme*'de İblîs'in Âdem'e secde etmemesi, Âdem'e emanet edilen sırrı görme arzusuyla izah edilmekte ve İblîs ilâhî sırra âşına bir ârif olarak tanıtılmaktaydı (bk. Attâr, *Tezkiretü'l-evliyâ*, s. 487). Hallâc'ın bu risâleyi çalarak içindekileri halka açıklaması, asılmasına sebep olmuştu. Hücvîrî, Mekki'nin *Kitâbü'l-Mahabbe* adlı bir eseri olduğunu, bu risâlede sır, ruh, kalp ve beden yedişer bin senelik aralıklarla yaratıldıklarını, yaratılışa sevgi ve güzelliğin esas alındığını, dünyaya gelen ruhların ancak aşkla mi'rac yaparak ilâhî âleme yükseleceklerinin anlatıldığını bildirir.

Tasavvuf konusundaki derin görüşlerini temkinli ifadelerle ortaya koyan Amr b. Osman el-Mekkî'ye bütün sûfiler hürmet göstermiş ve onu kendilerine örnek almışlardır.

BİBLİYOGRAFYA :

Sülemî, *Ṭabakât*, s. 202; Ebû Nuaym, *Hilye*, X, 291; *Kuşeyrî Risâlesi* (trc. Süleyman Uludağ), İstanbul 1981, s. 146; Hucvîrî, *Keşfü'l-mahcûb: Hakikat Bilgisi* (trc. Süleyman Uludağ), İstanbul 1982, s. 241; Herevî, *Ṭabakât*, s. 232; Attâr, *Tezkiretü'l-evliyâ* (trc. Süleyman Uludağ), İstanbul 1985, s. 487; a.mlf., *Mantıku't-tayr* (trc. Abdülbâki Gölpınarlı), İstanbul 1962, II, 91; İbnü'l-Cevzî, *Şifâtü's-şafve*, II, 440; Baklî, *Şerh-i Şaḥîyyât*, s. 263; Lâmiî, *Nefehât Tercümesi*, s. 136; Şa'rânî, *eṭ-Ṭabakât*, I, 134; İbnü'l-İmâd, *Şezerât*, II, 225; Münâvî, *el-Kevâkib*, I, 259; Ebû'l-Hasan ed-Deylemî, *Siretü şeyḥi'l-ekber Ebû 'Abdillâh İbnü'l-Haffî eş-Şirâzî* (nşr. A. Schimmel), Ankara 1955, s. 37.

SÜLEYMAN ULUDAĞ

AMR b. SÂBİT

(عمرو بن ثابت)

Amr b. Sâbit b. Vakş
(Vukayş, Ukayş) el-Ensârî
(ö. 3/625)

Müslüman olduktan hemen sonra
Uhud Gazvesi'nde şehid düşen sahâbî.

Medine'de yerleşmiş bulunan Evs kabilesinin Abdüleşhel boyuna mensuptur. Annesi Lübbe, meşhur sahâbî Huzeyfe b. Yemân'ın kız kardeşidir. Amr, kabilesi arasında Üsayrım lakabıyla tanınıyordu. 625 yılında cereyan eden Uhud Gazvesi'ne kadar kabilesinin ısrarlarına rağmen

men müslüman olmamıştı. Bir rivayete göre (bk. Ebû Dâvûd, “Cihâd”, 37) faize verdiği parasını geri alıncaya kadar İslâmiyet'i kabul etmemişti; fakat müslümanların Mekkelî müşriklerle çarpışmak üzere Uhud'a hareket etmelerinden hemen sonra İslâmiyet'i kabul etti ve silâhlarını kuşanarak savaş meydanına koştu. Burada Hz. Peygamber'i bulup müslüman olduğunu haber verdi ve bütün şiddetiyle devam eden çarpışmalara katıldı. Bir müddet sonra ağır şekilde yaralandı. Savaş sonunda Abdüleşhel oğulları cesetler arasında kabilelerine ait ölüleri ararken yaralı olan Amr'a rastladılar. Onun müslüman olduktan sonra savaşa katıldığını bilmedikleri için kabilesini kayırma düşüncesiyle mi, Mekkelîler'e kızdığından dolayı mı, yoksa din gayretiyle mi savaştığını sordular. Amr, müslüman olduğunu ve Allah için çarpıştığını söyleyerek son nefesini verdi. Durumu Hz. Peygamber'e anlattıkları zaman Resûlullah Amr'ın cennetlik olduğunu haber verdi. Ebû Dâvûd'un *es-Sünen*'indeki hadisin râvisi Ebû Hüreyre onun yaralı olarak evine götürüldükten sonra orada vefat ettiğini söylemiştir. *Şaḥîḥ-i Buḥârî*'deki bir hadise göre Hz. Peygamber onun hakkında, “Az çalıştı, fakat çok kazandı” demiştir (“Cihâd”, 13). Buhârî'nin bu rivayetinde her ne kadar söz konusu sahâbînin adı zikredilmiyorsa da İbn Hacer muhtelif rivayetleri birleştirmek suretiyle onun Amr b. Sâbit olduğu sonucuna varmıştır (bk. *Fethu'l-bârî*, XI, 287).

BİBLİYOGRAFYA :

Buhârî, “Cihâd”, 13; Ebû Dâvûd, “Cihâd”, 37; Vâkidî, *el-Megâzî*, I, 262, 301; İbn Hişâm, *es-Sire*, III, 90; İbn Abdülber, *el-İst'âb*, II, 506; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe*, IV, 202-203; İbn Hacer, *el-İsâbe*, II, 526-527; a.mlf., *Fethu'l-bârî* (nşr. Tâhâ Abdurraûf Sa'd v.dğr.), Kahire 1398/1978, XI, 286-287. AHMET ÖNKAL

AMR b. SAİD b. ÂS

(bk. EŞDAK).

AMR b. SAİD b. ÂS

(عمرو بن سعيد بن العاص)

Ebû Ukbe Amr b. Saîd b. el-Âs
el-Kureşî el-Ümevî
(ö. 13/634)

Ecnâdeyn Savaşı'nda
iki kardeşiyle birlikte şehid olan sahâbî.

Ebû Ühayha diye tanınan babası Câhiliye devrinde Mekke'nin ileri gelenlerinden biriydi. Annesi Safiyye bint Mugîre, Hâlid b. Velîd'in halasıdır. Amr İslâmi-

yet'i kabul ettiği zaman, Mekke'li müşrikler müslümanlara huzur vermediği için karısı Fâtıma bint Safvân ile ikinci muhacir kabilmesine katılarak Habeşistan'a hicret etti; karısı Fâtıma orada vefat etti. İlk müslümanlardan olan kardeşi Hâlid b. Saîd, daha önce birinci kabileyle birlikte Habeşistan'a gitmişti. O zamanlar henüz müslüman olmayan diğer kardeşi Ebân'ın İslâmiyet'i kabul eden bu iki kardeşi hakkında üzüntüsünü dile getirmek üzere söylediği şiire Amr b. Saîd'in cevap mahiyetindeki mısraları hemen bütün kaynaklarda mevcuttur.

İki kardeş hicretin 7. yılında, diğer sahâbîlerle birlikte Medine'ye döndüklerinde Peygamber'in Hayber'de bulunduğunu öğrenerek oraya gittiler. Amr, "Muhammed Resûlullah" yazılı bir yüzüğü Hz. Peygamber'e takdim etti. Vefat ettiği sırada Peygamber'in parmağında bulunan bu yüzüğü ilk üç halife de kullanmış, fakat Hz. Osman Eris Kuyusu'na düşürmüştür.

Mekke'nin fethinde, Huneyn, Tâif ve Tebük gazvelerinde bulunan Amr, Hz. Peygamber tarafından Hayber, Tebük, Fedek ve Vâdilkurâ gibi yerlere zekât memuru ve vali olarak gönderildi. Halife Ebû Bekir devrinde her üç kardeş Suriye savaşlarına katıldılar ve Bizanslılar'a karşı yapılan Ecnâdeyn Savaşı'nda şehid oldular. Bu savaşta Amr üstün hitabetiyle müslümanları teşvik etmiş, kendisi de kahramanca dövüştükten sonra otuzdan fazla yara alarak şehid düşmüştü. Bazı kaynaklarda şahadetiyle ilgili ayrıntılı bilgi mevcuttur.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Sa'd, *et-Tabakât*, IV, 100-101; Zübeyrî, *Nesebü Kureyş* (nşr. E. Lévi-Provençal), Kahire 1982, s. 174-176; İbn Hibbân, *Meşâhîr*, s. 21; İbn Abdülber, *el-İstî'âb*, II, 493-495; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe*, V, 230-231; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ*, I, 261-262.

M. YAŞAR KANDEMİR

AMR b. SÂLİM

(عمرو بن سالم)

Amr b. Sâlim b. Husayn el-Huzâî

Şair sahâbî.

Şair Küseyyir Azze'nin akrabası olan Amr'ın ne zaman müslüman olduğu bilinmemektedir. Hudeybiye Antlaşması'ndan dönerken Hz. Peygamber'e bir koyun ve bir deve hediye ederek onun duasını aldı.

Kinâne kabilesinden Enes b. Züneym, müslüman olmadan önce Hz. Peygamber'i hicveden şiirler söylemiş, onu dinleyenlerden Huzâalî bir genç dayanmaya Enes'in başını yarmıştı. Kinâne kabilesinin dostu olan Kureyşli müşrikler bu olay üzerine müslümanların tarafını tutan Huzâa kabilesine baskın yaptılar ve böylece Hudeybiye Antlaşması'nı bozmuş oldular. Bunun üzerine Amr b. Sâlim kırk kişilik bir heyetle Medine'ye geldi. Resûlullah'ın huzuruna çıkarak kabilesinin uğradığı baskını okuduğu uzun bir *recez** ile ona anlattı. Olaya son derece üzülen Hz. Peygamber kendilerine yardım edeceğini söyleyerek Mekke fethiyle sonuçlanan savaş hazırlığını başlattı.

Mütevazi ve ibadete çok düşkün bir sahâbî olan Amr, Mekke fethi günü Hz. Peygamber'in Benî Kâ'b kabilesine verdiği üç bayraktan birinin alemdarı idi. Kaynaklarda ölüm tarihiyle ilgili bir kayda rastlanmamıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Vakıdî, *el-Meğâzî*, II, 782-783, 789; İbn Hişâm, *es-Sîre*, IV, 36; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 134; V, 293-294; İbn Abdülber, *el-İstî'âb*, II, 359; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe*, IV, 224-225; Zehebî, *Tecridü esmâ' i's-şahâbe*, Kahire 1971, I, 207; İbn Hacer, *el-İşâbe* (Bicâvî), IV, 630-632; Ali Fehmi Câbic, *Hüsnü's-şahâbe*, İstanbul 1324, I, 315-319; Sezgin, *GAS*, II, 268-269.

MÜCTEBA UĞUR

AMR b. SELİME

(عمرو بن سلمة)

Ebû Yezîd (Ebû Büreyd)

Amr b. Selime b. Kays el-Cermî

(ö. 85/704)

Sahâbî.

Mensubu bulunduğu Yemen'deki Cerm kabilesi, kervan yolu üzerinde bir yörede yerleşmişti. Kabile halkı Mekke'nin fethine kadar müslüman olmamasına rağmen gelip geçen kervanlardan Hz. Muhammed ile ilgili haberleri ve gelişmeleri dikkatle takip ediyordu. O sıralarda, küçük yaşına rağmen Amr b. Selime İslâmiyet'e büyük bir ilgi duymuş, kabilesini ziyaret eden müslümanlardan öğrendiği birçok Kur'an âyetini ezberlemişti.

Mekke'nin fethinden sonra Cerm kabilesi İslâmiyet'i kabul etmek üzere Hz. Peygamber'e bir heyet gönderdi. Amr b. Selime'nin *Şahîh-i Buhârî*'deki rivayetine göre bu heyette Amr'ın babası Seli-

me de bulunuyordu. Hz. Peygamber onlara namaz hakkında gerekli bilgileri verdikten sonra içlerinde Kur'an'ı en iyi bilen kimseyi imam yapmalarını söyledi. Kabilede Kur'an'ı en iyi bilen Amr olduğu için, o sıralarda altı veya yedi (bk. Buhârî, "Meğâzî", 53), bir rivayete göre yedi veya sekiz (Ebû Dâvûd, "Şalât", 60) yaşlarında bulunmasına rağmen imamlığa geçirildi. Hayatı boyunca kendi kabilesinde imamlık görevine devam ettiği ve cenazeleri yıkadığı kendi ifadesinden anlaşılmaktadır. Hz. Peygamber'e ilk gönderilen heyette onun da bulunduğu rivayetler pek sağlam değildir. İbn Hacer'in de dediği gibi Amr'ın bir başka heyetle, daha sonraki bir tarihte Hz. Peygamber'e gitmiş olması muhtemeldir. Bununla beraber sahâbî olduğu konusunda şüphe yoktur. Hz. Ömer zamanında Basra'ya yerleştiği bilinmektedir.

Kendisinden Ebû Kılâbe el-Cermî, Âsım el-Ahvel, Eyyûb es-Sahtiyânî vb. tâbiiler hadis rivayet etmişlerdir. Rivayetleri Buhârî'nin *el-Câmî'u's-şahîh*'inde, Ebû Dâvûd ve Nesâî'nin *Sünen*'lerinde yer almıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Müsned, III, 475; V, 29, 71; Buhârî, "Meğâzî", 53; Ebû Dâvûd, "Şalât", 60; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VII, 89-90; *el-Cerh ve't-ta'dîl*, VI, 235; İbn Abdülber, *el-İstî'âb*, II, 544; Sem'ânî, *el-Ensâb*, III (nşr. Abdurrahman b. Yahyâ el-Yemânî), Haydarâbâd 1961-66 — Beyrut 1400/1980, s. 233; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe*, IV, 234-235; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ*, III, 523-524; İbn Hacer, *el-İşâbe*, II, 541, ayrıca bk. 68, 70; a.mlf., *Tehzîbü't-Tehzîb*, VIII, 42-43; a.mlf., *Fethu'l-bârî*, Bulak 1300, VIII, 18-19.

AHMET ÖNKAL

AMR b. ŞE'S

(عمرو بن شاس)

Ebû Irâr (عرار) Amr b. Şe's

b. Ubeyd el-Esedi

(ö. 20/641)

Şair sahâbî.

Kabiliyetli bir şair olup cesareti ve yiğitliğiyle meşhurdur. İslâmiyet'in ortaya çıktığı sıralarda yaşı hayli ilerlemişti. Hudeybiye Antlaşması'nda bulundu. Hz. Ali ile birlikte Yemen'e gitti. Yolculuk esnasında Hz. Ali'nin kendine eziyet ettiğini Yemen dönüşü Mescid-i Nebevî'de söyledi. Onun bu şikâyeti Hz. Peygamber'in kulağına gitti. Amr'ı haklı bulmayan Hz. Peygamber daha sonra onu yanına çağırıp, "Bana eziyet ettin; zira Ali'ye ezi-